

88. Takács Lajos véleménye a székelyföldi közigazgatási változásokról és a magyar kisebbség helyzetéről.¹ Bukarest, 1967. december 20.

Szigorúan titkos!

124/1/1967.

1967. december 11.-én Németh József et. meglátogatta Takács Lajos professzort, az RKP KB és az Államtanács tagját. A vendéglátó a közel négy órás beszélgetés keretében a következő fontosabb kérdéseket érintette: [...] ²

Románia területi közigazgatási átszervezéséről beszélve, a professzor megjegyezte, hogy sok fontos kérdést ma még ők sem és sokan mások sem értenek vagy ismernek. A kérdéskomplexumot teljes egészében azok tudják áttekinteni, akik dolgoznak rajta vagyis a vezetőknek egy szűk köre. (Ezzel kapcsolatosan, és a beszélgetés során még más vonatkozásban is megismételte, hogy őt, és a hozzá hasonlókat egy idő óta már nem konzultálják a fontosabb feladatok előkészítésekor.) Fazekas Jánosnak, a pártkonferencián a Székelyföldet magában foglaló megyéről elhangzott megállapításaihoz a professzor a következőket fűzte: az a tény, hogy a VB egyik tagja a pártkonferencián a Székelyföld egy megyében történő megszervezéséről beszél, arra vall, hogy az nagyjából már elhatározott dolog. Számára úgy tűnik, hogy egy ilyen megyének a létrehozása több vonatkozásban is aggályokat kelt. Annak idején, mondotta a professzor, Vasile Luca elvtárs gondolata volt a Magyar Autonóm Tartomány életre hívása. Nagy garral meg is valósítottuk ezt. És az eredmény? Az az ember benyomása, – folytatta a professzor –, hogy egy székely megyének a létrehozása válasz akar lenni „azokra a bizonyos cikkekre” és egyéb megnyilvánulásokra, amelyek a közelmúltban külföldön Romániáról napvilágot láttak. Első és legfontosabb kérdésként merült fel a Székely megye létrehozásával kapcsolatban az, hogy vajon a Fazekas-beszédben vázolt terület egy megyében történő megszervezése gazdaságilag életképes egység lehet-e? Tény az, hogy jelenleg és még hosszú ideig, ez a vidék (Udvarhely, Gyergyó, Kézdivásárhely, Sepsiszentgyörgy, Csíkszereda) ipari fejlettség szempontjából Románia egyik legelmaradottabb vidéke. Az új megyék között ilyen tekintetben az utolsók közé fog tartozni.

A professzor elmondotta, hogy december 9.-én és 10.-én Kézdivásárhelyt járt vadászni. Elmondotta, hogy ott alkalma volt beszélgetni több ismerősével, többek között Csögör Lajossal, a marosvásárhelyi orvosi egyetem rektorával, továbbá a helyi állami vezetőkkel, értelmiségiekkel, többek között a Székelyföld egy megyében való megszervezéséről is. (Mint ismeretes Kézdivásárhely is átkerült a Magyar Autonóm Tartományból 1961-ben Brassó tartományhoz.) Megállapíthatta, hogy az említettek eléggé szkeptikusan vélekednek egy ilyen megye létrehozásáról. Többben úgy gondolják, hogy Brassóhoz tartozás a vidék ipari fejlődését jobban elősegítené. Az ellenkező álláspont szerint viszont „Mi magunk jobban el tudjuk osztani a majdani megye részére iparfejlesztésre biztosított összeget.”

A professzor a maga véleményét a következőképpen fogalmazta meg: A helyes nemzetiségi politika nem feltétlenül kívánja meg egy ilyen megye létrehozását. Rögtön felmerül a kérdés, vajon mi történik az Erdélyben élő magyarság túlnyomó többsége jogainak biztosítása érdekében? A székelység mintegy 200.000 főt számlál, tehát alig 1/8-a az Erdélyben lévő összes magyarnak. Véleménye szerint nemzetiségi politikát okosan, korrekten akkor is meg lehet valósítani, ha Kézdivásárhely és Udvarhely járás például Brassóhoz tartozna,

¹ A jelentést megkapta Komócsin Zoltán, Szirmai István, Ilku Pál, Aczél György, Puja Frigyes.

² A kihagyott részben Takács Lajos kitér a román gazdaságpolitika néhány problémájára.

hisz ez utóbbi egyébként is természetes földrajzi ipari, államigazgatási központja ennek a vidéknek.

A professzor Fazekas János említett beszédjéről általában a következőket jegyezte meg: az abban említett tények, az ott szereplő megállapítások nagyjából megfelelnek a valóságnak. A beszéd hangneme azonban, mondotta a professzor, „kissé különös volt”. (A professzor e megjegyzéséből, a hangsúlyából egyértelműen arra lehetett következtetni, hogy Fazekas beszédének hangját túlságosan „lelkesnek” találta.

A professzor elmondotta, hogy amennyire ő ismeri, az elképzelés az, hogy az 1969 évi választások már az új megyei beosztás alapján bonyolódnak le. A választások 1969-ben meg fogják előzni a pártkongresszust. A professzor elmondotta, hogy Ceaușescu, Stoica, Maurer elvtársak november végén medve vadászaton vettek részt Kézdivásárhely környékén. Az ottani lakosság elől ezt nem is titkolták el, mindenki tud róla. Kétségtelen tény, jegyezte meg a professzor, hogy a székelyek körében Ceaușescu bizonyos tiszteletnek örvend. Egyszerű emberekkel való beszélgetésekből is ilyen következtetést lehet leszűrni. Természetesen, fűzte hozzá a professzor, mindebbe benne van az egyszerű embereknek a mindenkori vezetőjükkel szembeni érdeklődéssel vegyült tisztelet is. Igaz az, hogy Ceaușescu személyesen is részt vesz a nemzetiségek helyzetével kapcsolatos minden politika, gazdasági intézkedés kidolgozásában, illetve meghozatalában. Ez egyébként általában is jellemző a munkájára; a párt és az állam élet valamennyi számottevő kérdése az ő közvetlen irányításával kerül megvizsgálásra és eldöntésre.

A professzor elmondotta, hogy általában bizonyos fokú javulást lát elsősorban a magyar nemzetiség helyzetében, annak ellenére, hogy – mint mondotta – még nagyon sok ki nem használt lehetőség van a nemzetiségek hangulatának javítására. Az egyszerű emberek számára nagyon fontos körülmény például az, hogy egy-egy akár politikai akár más jellegű témáról tartandó pártnapról, előadásról vagy más bármely más rendezvényről magyar vagy német-nyelvű plakátokból értesüljön. Ugyanez vonatkozik az üzletek magyar nyelvű feliratokkal való ellátására és sok más hasonló kérdésre.

A székelyek és Erdély más vidékén élő magyarok nagy része politikai tekintetben úgyszólván minimális mértékben tájékozott, és jórészt ebből következően politikai színvonaluk alacsony elmaradott. Évekkel ezelőtt – mondotta a professzor – megszüntették a nemzetiségek nyelvének használatát mind a pártoktatásban, mind pedig a pártélet más fórumain: taggyűlésen, pártnapokon, előadásokon stb. Ez igen nagy mértékben járul hozzá a politikai elmaradottság kialakulásához. Az elmúlt évben e téren is valamelyes változás jelei mutatkoznak, mondotta a professzor. Példaként megemlítette, hogy a Bukaresti Szabadegyetem felkérte őt Sepsiszentgyörgyön és Kézdivásárhelyt külpolitikai témájú előadás megtartására magyar nyelven.

A professzor megjegyezte, hogy most a közép- és felsőfokú oktatásban a magyar nemzetiségű tanulók, illetve egyetemi hallgatók száma megnyugtatónak mondhatók. Elmondta, hogy a iași-i műszaki egyetem rektora, aki neki nagyon jó ismerőse, legutóbb említette neki, hogy az egyetemén 600 magyar diák tanul, eredményeikkel nagyon meg van elégedve.

A professzor megjegyezte, hogy Ceaușescu főtitkár többször hangsúlyozta – a közelmúltban is – különböző felső tanácskozásokon, hogy bár a párt a nemzetiségi kérdést lényegében megoldottnak tekinti, munkát, erőfeszítéseket kíván a nemzetiségi politika helyes végrehajtása. A professzor arra a kérdésre, hogy vajon a magyarok által lakott vidékeken az államigazgatás és egyáltalán az állami szervek, mennyiben használják szóban és írásban a magyar nyelvet, a

következőket mondotta: az állami tisztségviselők a magyar feleket meghallgatják, elfogadnak magyar nyelven beadott kérvényt, a bíróságok előtt tolmács segítségével magyarul beszélhetnek. Arról azonban nem tud, hogy bármely állami szerv ilyen esetekben a határozatát, válaszát magyar nyelven is adná ki. [...]³

Vince József s.k.
nagykövet

MOL külügyminisztériumi TŰK-iratok Románia, XIX-J-1-j, 18. doboz, 16/b csomó, 00816/14/1967 sz., sokszorosított gépirat.

---

³ A jelentés végén – amit nem közlünk – a sajtófőigazgatóságon dolgozó Takács Lajosné is bekapcsolódik a beszélgetésbe.